

A FELVIDÉKI MAGYARSÁG KITELEPÍTÉSÉNEK TERVE ÉS A TERÜLETI KÖVETELÉS ÖSSZEFÜGGÉSE A PÁRIZSI BÉKEKONFERENCIÁN

1. Bevezető

Az 1947. február 10-én, Párizsban aláírt békeszerződéssel¹ Magyarország területe tovább csökkent, a trianoni határokhoz képest három, Pozsonyhoz közeli településsel lett kisebb.² Horvátjárfalu, Oroszvár, Dunacsún, Rajka és Bezenye szerepelt a tervezetben, végül azonban – az amerikai diplomácia eredményeként – Csehszlovákia csak az első három községet kapta meg. A döntés meghozatalának körülményeit – azaz a pozsonyi hídfő kiszélesítésének történetét – a Romsics Ignác által közölt adatok alapján foglaljuk össze,³ a döntésnek a csehszlovákiai magyarok egyoldalú kitelepítési tervével való összefüggésére is felhívva a figyelmet.

¹ 1947. évi XVIII. törvény a Párizsban 1947. évi február hó 10. napján kelt békeszerződés becikkelyezése tárgyában.

² „Magyarország átengedi Csehszlovákiának Horvátjárfalu, Oroszvár és Dunacsún községeket a jelen Szerződéshez I/A. alatt csatolt térképen megjelölt kataszteri területekkel együtt.” Párizsi békeszerződés, 1. Cikk, 4. c).

³ Romsics Ignác: *Az 1947-es párizsi békeszerződés*. Budapest, Osiris, 2006. Különösen: 212–223. Ld. még: Balogh Sándor: *A népi demokratikus Magyarország külpolitikája 1945–1947. A fegyverszünetről a békeszerződésig*. Budapest: Kossuth, 1982. – Balogh Sándor: *Magyarország külpolitikája 1945–1950*. Budapest, Kossuth, 1988. – Fülöp Mihály: *A befejezetlen béke. A külügyminiszterek tanácsa és a magyar békeszerződés (1947)*. Budapest: Püski, 2008. – Romsics Ignác: *Az 1947-es párizsi békeszerződés*. Budapest: Osiris, 2006.

2. A II. világháború időszaka

Az önálló Szlovák Köztársaság – amelynek Jozef Tiso⁴ volt az államelnöke – 1939. március 14-én jött létre, és létét a náci Németországnak köszönhetette. A Szlovák Köztársaság részt vett Lengyelország lerohanásában, majd a Szovjetunió elleni katonai támadásban is, így területe – Hitlertől⁵ kapott jutalomként – az I. világháború végén Lengyelországhoz került szepességi területtel egészült ki.

1940 júliusában azonban Csehszlovákia törvényes államelnökének Edvard Beneš ismerte el Anglia,⁶ és az általa összeválogatott testületet is elismerte emigrációs kormánynak Londonban. Az emigráció diplomáciai erőfeszítései jelentős eredményt hoztak: Beneš 1943 decemberében fogadták Moszkvában.⁷ Ekkor járultak hozzá a szovjetek ahhoz, hogy „azoknak a területeknek, amelyeket Magyarország Hitler segítségével annektált Csehszlovákiától, vissza kell jutniuk a Csehszlovák Köztársasághoz”,⁸ illetve, hogy a németekhez hasonlóan a magyarokat is ki kell telepíteni Csehszlovákiából. Különösen azért volt jelentős Beneš szovjeteknél elért eredménye, mert a teheráni konferencián (1943. november 28. – december 1.) Churchill,⁹ Roose-

⁴ Jozef Tiso, *Nagybiccse (Trencsén vármegye), 1887. okt. 13. – †Pozsony, 1947. ápr. 18. Római katolikus szlovák pap és politikus. A Szlovák Néppárt képviselője, majd vezetője. Egészség- és testnevelésügyi miniszter (1927. jan. 15. – 1929. okt. 8.), a prágai parlament elnökhelyettese (1925–1939), az 1938–1945 közötti német bábálland, az első Szlovák Köztársaság elnöke. Halálra ítélték 1947-ben.

⁵ Adolf Hitler, *Braunau am Inn, 1889. ápr. 20. – †Berlin, 1945. ápr. 30. Osztrák születésű német politikus. A Nemzetiszocialista Német Munkáspárt (*Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, NSDAP*) vezetője, 1933-tól kancellár, 1934-től Führer (vezér) elnevezéssel a harmadik birodalom diktátora.

⁶ Edvard Beneš, *Kožľany, 1884. máj. 28. – †Sezimovo Ústí, 1948. szept. 3. Csehszlovákia második elnöke, Csehszlovákia létrehozásának legerőteljesebb hirdetője és megvalósítója. Külpolitikai tevékenysége nagymértékben hozzájárult Magyarország világháborúkban betöltött szerepének hátrányos megítéléséhez, és a trianoni békeszerződésben meghatározott területvesztéseihez.

⁷ Ld. Gulyás László (szerk.): *Az 1943. decemberi Beneš–Sztálin–Molotov megbeszélések dokumentumai*. Szeged: JATE Történelem Diákkör, 1993.

⁸ Idézi Romsics *i.m.* 41.

⁹ Sir Winston Leonard Spencer Churchill, *Woodstock (Oxfordshire, Blenheim kastély), 1874. nov. 30. – †London, 1965. jan. 24. Brit politikus, az Egyesült Királyság miniszterelnöke (1940. máj. 10. – 1945. júl. 27. és 1951. okt. 26. – 1955. ápr. 7.).

velt¹⁰ és Sztálin¹¹ nem a balkáni, hanem a normandiai partraszállás mellett döntöttek, továbbá, mert 1944 októberében, az úgynevezett százalékos egyezményben – amelyben Churchill és Eden¹² Sztálinnal és Molotovval¹³ Moszkvában állapodott meg – a Szovjetunió a háború utáni Magyarországon 80%-os befolyásra tett szert. Nem volt alapja tehát annak a magyar várakozásnak, hogy angolszász erők érkeznek az országba.

A szovjetek viszont tartották ígéretüket: a magyar csapatoknak és hivataloknak az 1938 előtti határokra kellett visszavonulniuk az 1945. január 20-án, Moszkvában aláírt fegyverszüneti egyezmény értelmében, és Csehszlovákiából nyomban megkezdődött a magyarok kitelepítése. Hiábavaló volt a tiltakozás: a csehszlovákok azzal érveltek, hogy ők a *„magyarokkal szembeni terveiket, sőt törvényjavaslataikat is Moszkvában dolgozták ki, s azokat Sztálin és Molotov elvtársak jóváhagyták”*. Hozzá tették azt is, hogy *„Sztálin elvtárs a csehszlovák delegációval június végén folytatott tárgyalásai során a magyarok kérdésében azt a határozott véleményét fejezte ki, hogy úgy kell kezelni őket, mint a németeket”* és a magyarokra célozva egyes források szerint azt is mondta, hogy *„Csapjanak oda nekik!”*¹⁴

¹⁰ Franklin Delano Roosevelt, *New York, 1882. jan. 30. – †Warm Springs (Georgia), 1945. ápr. 12. 1933. márc. 4. és 1945. ápr. 12. között az Amerikai Egyesült Államok 32. elnöke. Rendhagyó módon négyszer választották meg.

¹¹ Joszif Visszarionovics Sztálin, *Gori, 1878. dec. 18. – †Moszkva, 1953. márc. 5. Apai ágon oszét, anyai ágon grúz nemzetiségű szovjet forradalmár, a Szovjetunió diktátora. Az Oroszországi (1925-től: Össz-szövetségi) Kommunista (bolsevik) Párt Központi Bizottságának főtítkára (1922. ápr. 3. – 1934. febr. 10.), a Szovjetunió Népbiztosok Tanácsának elnöke (1941. máj. 6. – 1946. márc. 15.), a Szovjetunió marsallja (1943-tól), generalisszimusz (1945-től), a Szovjetunió minisztertanácsának elnöke (1946. márc. 19. – 1953. márc. 5.). Dr. Peyer Endre badacsonyi orvos szővice Sztálin halála után: *„Sztálin csak tetszhalott. Mindenkinnek tetszik, hogy halott.”* A szerző ezért másfél év börtönt kapott.

¹² Robert Anthony Eden, *Windlestone, 1897. jún. 12. – †Salisbury, 1977. jan. 14. Brit politikus, diplomata. Churchill külügyminisztere, 1955. ápr. 7. és 1957. jan. 10. között Nagy-Britannia miniszterelnöke.

¹³ Vjacseszlav Mihajlovics Molotov, *Szojjetszk, 1890. márc. 9. – †Moszkva, 1986. nov. 8. Vezető szovjet politikus a sztálini diktatúra évtizedeiben. A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége Népbiztosok Tanácsának elnöke (1930. dec. 19. – 1941. máj. 6.), külügyi népbiztos (1939. máj. 3. – 1946. márc. 15.), külügyminiszter (1946. márc. 15. – 1949. márc. 4. és 1953. márc. 5. – 1956. jún. 1.). 1948-ban feleségét is a gulágra küldték.

¹⁴ Idézi Romsics *i.m.* 104.

3. A pozsonyi hídfő kiszélesítésének felvetése

A magyar békeszerződés tervezetére nézve a csehszlovák kormány 1946. április 10-én jegyzéket juttatott el a londoni külügyminiszter-helyettesi értekezlethez. Ezzel az volt a célja, hogy a nagyhatalmak kötelezzék Magyarországot arra, hogy kétszázezer magyar áttelepítéséről kössön egyezményt Csehszlovákiával,¹⁵ továbbá, hogy Horvátjárfalu, Oroszvár, Dunacsún, Rajka és Bezenye falvakat átadja.¹⁶ Az utóbbi kérést azzal indokolták meg, hogy Pozsony városfejlesztése csak ebben az irányban lehetséges,¹⁷ és hogy a szlovák főváros védelme csak így biztosítható a magyar tűzéréség esetleges támadásával szemben. Ezenkívül azt is kérték a jegyzékben, hogy Magyarország a „Szent István-i gondolatról” és az erre épülő revizionista igényeiről, továbbá minden irredenta propagandáról és jelkép használatáról egyszer és mindenkorra mondjon le. Ez utóbbiakba sorolták a magyar címerben található hármas halmot és

¹⁵ A lakosságcsere-egyezménnyel nem keverendő össze a kétszázezer magyar áttelepítésének terve. 1946. február 27-én, a lakosságcsere-egyezmény aláírását követően, Clementis találkozott a magyar pártok vezetőivel, akiknek kifejtette, hogy a csehszlovákiai magyarok problémáját a lakosságcsere-egyezmény nem oldja meg. Ezért azt javasolta, hogy kössenek egy újabb megállapodást kétszázezer magyar áttelepítésére vonatkozóan. A javaslatot minden párt vezetője elutasította. Ld. Romsics *i.m.* 135.

¹⁶ Találtunk iratot arra vonatkozóan, hogy a csehszlovákok a hídfő Sopronig való kiterjesztését is indokoltnak tartották volna. Megtudták ugyanis, hogy Sopront és vidékét Ausztria fogja igényelni, és ettől állami biztonságukra való hivatkozással akarták elűtni. Így 1945 szeptemberében a szlovák vasútiügyi minisztériumba Prágából bizalmas leirat érkezett, hogy a Ligetfalu–Pándorfalu–Sopron vasútvonal minden viszonylatát sürgősen térképezzék fel, illetve a csehszlovák vasúthálózatba „minél simábban és gyorsabban” történő bekapcsolására dolgozzanak ki tervet. Ugyanekkor utasítást kapott a vasútiügyi minisztérium a Miskolc–Diósgyőrtől Csehszlovákia felé vezető vasútvonal kartografálására is. Az irat ismeretlen keletkeztetője úgy látta, hogy a hídfő Sopronig való kiterjesztése kísérlet az első Csehszlovákia idejében megkísérelt csehszlovák–jugoszláv korridor megalkotására. *Tárgymegjelölés nélkül*, 1945. szept. 21. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL) XIX-J-1-k (Csehszlovákia „adminisztratív ügyiratok” 1945–1964), 29/h. tétel, 16/4–pes, 945. szám, 69. doboz.

¹⁷ Az indok „Bratislava fejlődési lehetőségeit biztosítandó” megfogalmazással a Magyar–Csehszlovák Határrendező Bizottság jegyzőkönyves anyagában is megtalálható. Ld. *Csehszlovák delegációnak a határkérdésben október hó 18-án közölt nyilatkozatára a magyar delegáció az alábbiakat állapítja meg*. I. számú melléklet az 1947. évi október hó 22-i jegyzőkönyvhöz. A Magyar–Csehszlovák Határrendező Bizottság jegyzőkönyvei 1947. október 11. és december 16. között: MNL OL XIX-J-1-k, 29/h. tétel, 69. doboz.

kettős keresztet is, amelyek világosan Szlovákiára utalnak a jegyzék megfogalmazói szerint.

Meg kell említenünk azt is, hogy egy nappal korábban, április 9-én találkozott Molotov és Gyöngyösi János magyar külügyminiszter is,¹⁸ akit egyébként szintén Moszkvában jelöltek ki. Gyöngyösi ekkor közölte, hogy ha „*a csehszlovákok továbbra is ragaszkodnának a magyarok kitelepítéséhez, akkor a magyar kormány nem zárkozhat el a területi kérdés felvetésétől*”, azaz az „*embert földdel*” koncepciót fogalmazta meg. Tehát egyszerűbb volna, ha Magyarország határa valamivel északabbra húzódná. Molotov azonban a lakosságcsere-egyezmény megkötését helyesnek tartotta, és remélte, hogy „*Csehszlovákia egyenjogúvá teszi a magyarokat Szlovákiában*”.¹⁹ Ezzel jelezte, hogy magyar területi követelésnek nincsen helye. Az igényelt öt falu lakossága 1946. augusztus 11-én tömeggyűlésen adott hangot a felháborodásának, amit táviratban a békekonferencia tudomására is hoztak.

4. A hídfő területének megfelelése

Mivel a csehszlovák területi igényről a magyar delegáció hivatalosan nem tudott, erről haladéktalanul tájékoztatták, és a párizsi békekonferencia Magyar Területi és Politikai Bizottsága a magyar észrevételek megtételére határidőt szabott. A magyar delegáció memorandumát augusztus 27-én nyújtotta be, amelyben tagadta, hogy Pozsony fejlődéséhez valóban szükség volna erre a 145 km²-nyi területre, felhívta a magyarokból, horvátokból és németekből álló hétezres lakosság tiltakozására a figyelmet, utalt a kért területen áthaladó Budapest–Bécs országút forgalmának várható megnehezedésére, továbbá emlékeztetett az Atlanti Charta szel-

¹⁸ Gyöngyösi János, *Berki (Sáros vármegye), 1893. máj. 3. – †Budapest, 1951. okt. 29. Magyar politikus, kiszagdapárti országgyűlési képviselő, az Ideiglenes Nemzeti Kormány külügyminisztere. 1947. febr. 10-én ő írta alá a párizsi békeszerződést.

¹⁹ Idézi Romsics *i.m.* 160.

lemére.²⁰ Mindazonáltal a szeptember 6-i ülésen a csehszlovák követelést „energikusan” támogatta mind Jugoszlávia, mind Ukrajna képviselője. Meghallgatták a folyósón várakozó Sebestyén Pál²¹ külügyminiszter-helyettest is, aki igyekezett a figyelmet a területkövetelés és a magyar lakosság egy részének kitelepítési szándéka közötti ellentmondásra ráirányítani. Az ausztrál küldött végül azt javasolta, hogy állítsanak fel egy külön albizottságot a kérdés kivizsgálására.

A szeptember 9-i ülés fontos fordulatot hozott, mivel az amerikai Bedell Smith tábornok²² ugyan „rokonszenvesnek” találta a pozsonyi hídfő kiszélesítésére vonatkozó javaslatot, de úgy vélte, hogy a Budapest és Bécs közötti forgalom biztosítása érdekében Rajka és Bezenye maradhatna Magyarországon. Továbbá elképzelhetetlennek tartotta, hogy kétszáz ezer magyar kitelepítését az Egyesült Államok elfogadja. A hídfő és a kitelepítés ügyének összekapcsolását Juraj Slávik csehszlovák nagykövet²³ – a szovjet képviselővel egyetértésben – hevesen ellenezte, ám immár sor került az albizottság kiküldésére, amelynek azonban Ausztrália, Kanada, Új-Zéland és Ukrajna mellett – az Egyesült Államok tiltakozása ellenére – maga az érintett, Csehszlovákia is tagja lett.

²⁰ Az Atlanti Charta az Amerikai Egyesült Államok elnöke, Franklin D. Rooseveltt és Nagy Britannia miniszterelnöke, Winston Churchill által 1941. augusztus 14-én aláírt dokumentum, melyben a két állam kijelenti, hogy a háború során nem szeretné növelni területeit.

²¹ Sebestyén Pál, *Budapest, 1893. szept. 11. – †Budapest, 1973. okt. 18. Jogász, diplomata, fordító. 1921-től a fiemei magyar konzuli kirendeltség vezetője, 1923 és 1932 között kormány megbízott a trianoni békeszerződés alapján létesített vegyes döntőbíróóságok mellett. 1937-től a Külügyminisztérium nemzetközi jogi osztályának vezetője. Tagja volt a párizsi békekonferencián részt vevő magyar küldöttségnek.

²² Walter Bedell „Beetle” Smith, *Indianapolis (Indiana) 1895. okt. 5. – †Washington, 1961. aug. 9. Vezérkari főnök, nagykövet, külügyminiszter-helyettes. Eisenhower vezérkari főnöke a tunéziai hadjáratban, Olaszország lerohanásánál és a nyugat-európai hadjáratban a II. világháború alatt. Az Amerikai Egyesült Államok szovjetuniói nagykövete (1946. ápr. 3. – 1948. dec. 25.), a központi hírszerzés (CIA) igazgatója (1950. okt. 7. – 1953. febr. 9.), külügyminiszter-helyettes (1953. febr. 9. – 1954. okt. 1.).

²³ Juraj Slávik, *Dobronya (Zólyom vármegye), 1890. jan. 28. – †Washington, 1969. máj. 30. Szlovák politikus, diplomata, író és fordító. 1940 és 1945 között az emigráns csehszlovák kormány belügyminisztere, 1947 és 1948 között az Amerikai Egyesült Államokban Csehszlovákia nagykövete.

5. A hídfő, mint a csehszlovákiai magyarság jogállásának biztossítója

Az albizottság a hídfő ügyét öt alkalommal tárgyalta, és mivel annak kanadai elnöke, illetve az új-zélandi és az ausztráliai küldött is az amerikai javaslatot támogatta, így a Csehszlovákiát képviselő Vavro Hajdú nagyobb ellenállás nélkül beletörődött a redukált megoldásba.²⁴ Az albizottság a három Pozsonnyal szembeni falu Csehszlovákiához csatolását 1946. szeptember 28-án négy igen szavazattal és egy tartózkodással elfogadta, kikötötte azonban, hogy az átengedett terület lakossága minden Csehszlovákiában érvényes emberi jogot megkap. A határozat megszavazásától tartózkodó ausztrál küldött külön nyilatkozatot tett: a három faluért „Csehszlovákiának valahol másutt azonos értékű területet kellene felajánlania Magyarországnak”²⁵ – szögezte le.

A Magyar Területi és Politikai Bizottság folytatta az üléseit az albizottsági ülések alatt, ahol szeptember 20-án Bedell Smith megismételte, hogy az egyoldalú kitelepítés az Egyesült Államok számára elfogadhatatlan, és utalt arra, hogy ha Csehszlovákia nem hajlandó tárgyalóasztalhoz ülni a magyarokkal, akkor a Pozsonnyal szembeni falvakra sem számíthat. A szovjet Visinszkij²⁶ viszont határozottan támogatta a csehszlovák tervet, azt „korrektnek” és minden „embertelenségtől mentesnek” nevezte. Olyan magatartás a magyaroké – mondta –, „mintha egy sokgyermekes családjának a szomszédokhoz tuszkolná gyermekeit, nem akarná nevelni őket, és arra hivatkozna, hogy tehertételt és nehézséget jelentenek számára”.²⁷

²⁴ Vavro Hajdú, *Szenice (Nyitra vármegye), 1913. aug. 8. – †München, 1977. júl. 15. Csehszlovák kommunista politikus, Csehszlovákia képviselője az ENSZ-ben, külügyminiszter-helyettes.

²⁵ Idézi Romsics *i.m.* 214.

²⁶ Andrej Januarjevics Visinszkij, *Ogyessza, 1883. dec. 10. – †New York, 1954. nov. 22. Lengyel nemzetiségű szovjet jogász, politikus. 1935-től a Szovjetunió főügyésze, a sztálini tisztogatások főszereplője. „Maradandót” alkotott a büntetőjog elméletében is, a bizonyítékok királynője a vádlott beismerő vallomása hírhedt alaptézise szerint. 1940-től kezdve haláláig külügyi népbiztosként/külügyminiszterként működött, a Szovjetunió állandó képviselője volt az ENSZ-ben 1946 és 1949 között.

²⁷ Idézi Romsics *i.m.* 218.

Szeptember 23-án a csehszlovák indítványt továbbra is támogatta Jugoszlávia, Ukrajna és Belorusszia képviselője, Nagy-Britanniáé azonban szembefordult vele. Lord Samuel Hood²⁸ az amerikai állásponttal egyezően kijelentette, hogy országa a magyarok egyoldalú kitelepítésébe nem egyezik bele, még Csehszlovákia iránti rokonszenve ellenére sem. Romsics úgy látja, hogy Nagy-Britannia felépítésében része lehetett annak a találkózónak, amely Hood kezdeményezésére néhány nappal korábban jött létre Kertész Istvánnal, a magyar békedelegáció főttitkárával.²⁹ Hood érdeklődött ugyanis, hogy ha elfogadnák a csehszlovák javaslatot, akkor a magyar delegáció mit fog tenni. Kertész azt válaszolta, hogy ő maga azonnal hazautazna, mert a továbbiakban nem látná értelmét a magyar jelenlétnek Párizsban, a koalíciós kormány pedig, amely a nyugati demokrácia elveit a térségben egyedül képviseli, „*minden bizonnyal összeomlana*”. Szeptember 30-án az ausztrál delegátus, Alfred Stirling³⁰ is külön nyilatkozatot tett, jelezve, hogy amíg a kitelepítés kérdésében nem lesz megállapodás, Ausztrália nem dönt a hídfő ügyében.

Mivel biztosra lehetett venni, hogy az egyoldalú áttelepítésre vonatkozó indítvány fenntartása esetén az albizottság ajánlását a Pozsonnyal szembeni három falu átengedéséről az angolszász hatalmak nem fogják megszavazni, október 2-án a csehszlovák

²⁸ Lord Samuel Hood, *1910. okt. 15. – †1981. okt. 13. Brit külügyminisztériumi tisztviselő, diplomata. 1945 és 1947 között az Egyesült Királyság delegációjának tagja a Külügyminiszterek Tanácsának londoni, párizsi, New York-i és moszkvai ülésein és a párizsi békekonferencián is 1946-ban.

²⁹ Kertész István, *Putnok, 1904. ápr. 8. – †Notre Dame (Indiana, Amerikai Egyesült Államok), 1986. jan. 26. Magyar jogász, diplomata. 1938-ban került a Külügyminisztériumba, ahol főleg nemzetiségi ügyek intézése volt a feladata. 1942-től a bukaresti magyar követség tisztviselője. 1947-től római nagykövet, de hivatali idejének lejárta után nem tért vissza Budapestre. 1949-től történelmet és politikatudományt tanított amerikai egyetemeken.

³⁰ Alfred Thorp Stirling, *1902. szept. 8. – †1981. júl. 3. Ausztrál diplomata, 1937-től öszszekötő tiszt Londonban. Miután 1949-től nagykövet volt Hollandiában, majd Franciaországban (1955–1959), a Fülöp-szigeteken (1959–1962), Olaszországban (1962–1967) és Görögországban (1964–1965), hazatért Ausztráliába. A '70-es években hét könyvet írt meg, sohasem házasodott meg. Első diplomáciai megbízatásaira anyja és Dorothy testvére is elkísérte.

delegátus az áttelepítésre vonatkozó indítványát jobbnak látta visszavonni. Ugyanakkor elfogadta azt az Új-Zéland delegátusa által előterjesztett javaslatot,³¹ mely szerint „Magyarország kétoldalú tárgyalásokba fog bocsátkozni Csehszlovákiával abból a célból, hogy rendezze azoknak a Csehszlovákiában lakóhellyel bíró magyar etnikai eredetű lakosok ügyét, akik a lakosságcsere tárgyában 1946. évi február 27-én kelt Egyezmény³² értelmében nem fognak Magyarországra áttelepülni.”³³ Ezt követően az október 3-i ülésen a békekonferencia Magyar Területi és Politikai Bizottsága a három községet egyhangúan Csehszlovákiának ítélte.

6. Az utolsó kísérlet

Mialatt a New Yorkban ülésező Külügyminiszterek Tanácsa 1946. november 3. és december 12. között a párizsi békekonferencia ajánlásait véglegesítette, a magyar kormány – új fejleményekre tekintettel – a három község elcsatolásának törlését ismét kérte. Ugyanis a prágai kormány 1946 novemberében felújította az 1945 végén már elkezdett, de a lakosságcsereére vonatkozó tárgyalások miatt leállított magyar lakosság cseh-morva területekre való deportálását. A magyar kezdeményezés azonban ezúttal is eredménytelen maradt.

Mindazonáltal Romsiccsal egyet kell értenünk abban, hogy a pozsonyi hídfő területének a megfelelése és a csehszlovákiai ma-

³¹ Jakabffy Imre ironikus hangú memoárjában úgy emlékezik vissza, hogy a Magyarország által átadandó területet „birkalegelőnek” becsmérelte Új-Zéland delegátusa. Jakabffy Imre: A pozsonyi hídfő. Életünk, XXXVI. 1998/10. 918. Ld. még: Balahó Zoltán – Gál Vilmos: A pozsonyi hídfő története. Jakabffy Imre publikálatlan naplója az 1947-es magyar–csehszlovák határmegállapító bizottság munkájáról. In: Kovács Tibor (főszerk.): *Folia Historica. A Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Évkönyve. XXIII–II. kötet.* Budapest: Magyar Nemzeti Múzeum, 2002. 179–200.

³² 1946. évi XV. törvény a Magyarország és Csehszlovákia között lakosságcsere tárgyában Budapesten 1946. évi február hó 27. napján kelt magyar–csehszlovák egyezmény becikkelyezéséről. A magyar–csehszlovák lakosságcsere szakirodalma igen bő, monografikus feldolgozás is készült: G. JAKÓ Mariann – HÖGYE István: *A magyar–szlovák lakosságcsere és előzményei, 1945–1948.* Miskolc, Borsod–Abauj–Zemplén Megyei Levéltár, 1995.

³³ Idézi Romsics *i.m.* 222.

gyarok egyoldalú kitelepítésének az elvetése – az adott helyzetet figyelembe véve – a sok negatívum mellett akár a békekonferencia pozitívumának is értékelhető. A párizsi békekonferencia döntései a csehszlovák közvéleményre is kiábrándítóan hatottak, Martin Hano szlovák újságíró 1946 novemberében ezt írta: *„Csehszlovákiát Jugoszláviával összekötő korridorról voltak híreink, Vácról és Miskolcraól suttogtunk, Közép-Szlovákiának Kassával való összeköttetéséről dél felől. Aztán visszavonulást fújtak: maradt a München előtti határ, a harmadik fázis pedig már a védekezés volt, előkészületek a magyar étvágy harapásának a kivédésére.”*³⁴ Mindehhez még hozzá kell tennünk, hogy a két háború között Csehszlovákiához tartozó Kárpátalja Szovjetunióhoz csatolásáról már 1945. június 29-én létrejött az államközi szerződés a Szovjetunió és a Csehszlovák Köztársaság között.

³⁴ Uo. 229.